

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку та фінансів
Кафедра гуманітарних і соціальних дисциплін

Пояснювальна записка
до кваліфікаційної роботи
на здобуття ступеня вищої освіти Магістр

на тему: «Особливості перекладу англomовної термінології у галузі
інформаційно-комунікаційних технологій»

Виконала: здобувач вищої
освіти
за освітньо-професійною
програмою
Германські мови і переклад
(англійська та німецька мови)
спеціальності 035 Філологія
ступеня вищої освіти Магістр
групи 1
Ісай В.А.
Керівник: Матвієнко Л.Г.
Рецензент: Рудич О. О.

Полтава - 2022 року

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ СФЕРИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	10
1.1. Структура термінів інформаційно-комунікаційної галузі	10
1.2. Аналіз досліджень перекладу комп'ютерної термінології	17
1.3. Міжнародний характер термінів інформаційно-комунікаційної сфери	24
РОЗДІЛ 2. ПЕРЕКЛАДАЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ У ТЕРМІНОСИСТЕМІ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	28
2.1. Труднощі перекладу текстів інформаційних-комунікаційної галузі	28
2.2. Вимоги до роботи з перекладом ІТ текстів	33
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ДЛЯ РІЗНИХ ТИПІВ ТЕКСТІВ ГАЛУЗІ ІТ	39
3.1. Основні методи перекладу комп'ютерної термінології	39
3.2. Переклад ІТ термінів з допомогою цифрового скетчноутингу	45
3.3. Робота з перекладом комп'ютерного сленгу як невід'ємної складової ІТ термінології	52
ВИСНОВКИ	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	61
ДОДАТКИ	69

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасний розвиток інформаційного суспільства сприяє поширенню впливу інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) на всі сфери людського життя. Технічний прогрес розкриває нові можливості та наповнює різні мови новими поняттями та явищами. Це формує перед сучасними перекладачами нові завдання та проблеми, які потребують комплексного дослідження та подальшого вирішення. Нова галузь інформаційних технологій (ІТ) передбачає утворення своєї специфічної термінології, що розвивається так само динамічно, як і її предметна область, постійно оновлюючись та поповнюючись новими термінами. Необхідність у коректній інтерпретації іншомовних термінів у сфері ІКТ та досягнення адекватності перекладу спеціальної літератури обумовлена тим, що на сучасному етапі розвитку наукових технологій саме комп'ютерна, телекомунікаційна та аудіо/відео термінологія найбільше вплинули на зміну та поповнення лексики української мови за рахунок широкого кола запозичень термінів цієї терміносистеми. Актуальність дослідження також зумовлена тим, що аналіз характеристик, властивостей формування та передачі іншою мовою комп'ютерної термінології сприяє вирішенню теоретичних та практичних завдань в ході перекладацької діяльності з текстами ІТ сфери. Добір доцільних методів перекладу спеціальної термінології сфери інформаційно-комунікаційних технологій вимагає від перекладача значного рівня лінгвістичної та спеціальної підготовки від в галузі. Пошук адекватних еквівалентів перекладу ІТ-текстів пов'язаний з бурхливим розвитком різних напрямків науково-технічного пізнання, яке супроводжується формуванням нових уявлень, їх означенням. На сьогодні розроблено широке коло словників з окремих галузей науки і техніки, але динамічний розвиток галузі вимагає від перекладачів добору найбільш точних і коректних відповідників.

Сучасні Інтернет-ресурси дозволяють виконати досить складний переклад емпіричним шляхом ідентифікації, тобто шляхом пошуку відповідних пар термінів різними мовами.

Означенням поняття інформаційно-комунікаційних технологій та їх ролі в різних галузях суспільства займалися Л. Петречук, Т. Коваль, І. Редька, Л. Климанська, О. Гуляєва, О. Соболенко.

Термінологічний вибух в сфері комп'ютерних технологій, який спостерігається в останні десятиліття згадано в публікаціях В. Лейчика, С. Гриньова-Гриневича, Б. Головіна, Р. Кобрика.

Дослідженням перекладу ІТ-термінології та її значення у перекладацькій діяльності займалися провідні українські та зарубіжні вчені, серед яких М. Кочерган, Н. Нікуліна, О. Литвин, Л. Харчук, Р. Микульчик та ін.

Комп'ютерна термінологія представляє собою відносно новий лексичний шар, який в останні роки розширився експозиційно та став відкритішим для пересічного користувача. Наразі кожен перекладач, що працює з персональним комп'ютером та мультимедійними засобами повинен мати ґрунтовний запас слів комп'ютерної термінології для роботи з перекладом ІТ текстів. Переклад спеціальної ІТ термінології вимагає від перекладача ґрунтовних лінгвістичних компетентностей та знань в комп'ютерній галузі. Особливості такого перекладу потребують ґрунтовного наукового дослідження та аналізу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційна робота розроблена та впроваджена в середовищі науково-дослідної теми кафедри гуманітарних і соціальних дисциплін: «Актуальні питання сучасної філології та особливості викладання мовних дисциплін в аграрному вищому навчальному закладі»

Мета та завдання дослідження. Метою дослідження є обґрунтування особливостей перекладацької діяльності з текстами інформаційно-комунікаційної галузі. Досягнення поставленої мети зумовило необхідність виконання таких завдань:

- здійснити моніторинг наукової та методичної літератури з проблематики дослідження;
- означити основні поняття, що розкриваються в ході дослідження та встановити їх взаємозв'язки;
- проаналізувати схему формування ІТ-термінології в англійській та українській мовах;
- схарактеризувати систему перекладацьких трансформацій, що застосовуються під час перекладу текстів інформаційно-комунікаційної сфери з англійської мови українською;
- виокремити вплив сучасних перекладацьких електронних засобів на якість перекладу комп'ютерної термінології.
- розробити власний глосарій галузі ІТ з перекладом українською мовою та тлумаченням термінів.

Об'єктом дослідження є процес перекладу текстів ІТ сфери англійською і українською мовами.

Предмет дослідження – перекладацькі трансформації під час роботи з текстами інформаційно-комунікаційної галузі.

Методи дослідження. Для досягнення поставлених завдань були використані такі методи: дедукції та індукції для опрацювання теоретичного і фактичного матеріалу з проблематики дослідження; описовий метод використано для узагальнення наукових концепцій і теорій з дослідження безеквівалентної лексики та специфіки науково-технічних текстів; метод лінгвістичного аналізу застосовувався для структурування перекладацьких трансформацій, що аналізувалися в роботі; елементи дискурс-аналізу та

лінгвопрагматичного підходу – для обґрунтування застосування конкретних мовних трансформацій під час перекладацької діяльності.

Наукова новизна одержаних результатів:

- полягає в комплексній систематизації перекладу текстів ІТ сфери та структуризації специфічних термінів даної галузі;

- розроблено авторський словник термінів інформаційно-комунікаційної галузі;

удосконалено:

- способи подолання перекладацьких труднощів у роботі з текстами інформаційно-комунікаційної сфери;

- підходи до застосування перекладацьких трансформацій до перекладу ком'ютерної термінології у професійно-орієнтованих текстах;

- шляхи застосування сучасних електронних засобів для вдосконалення перекладацької діяльності;

дістало подальший розвиток:

- трактування основних понять та класифікацій інформаційно-комунікаційної технології;

Практичне значення одержаних результатів визначається тим, що результати дослідження можуть бути корисними для практикуючих перекладачів, які працюють у науково-технічній сфері, а також для студентів та викладачів вищих навчальних закладів перекладацьких та філологічних спеціальностей, оскільки аналізуються мовні категорії та перекладацькі трансформації для роботи з без еквівалентною лексикою науково-технічної сфери.

Особистий внесок здобувача. Кваліфікаційна робота – це самостійне наукове дослідження. Всі результати дослідження та проведений аналіз належні автору дослідження. Усі розробки та система досліджених компетентностей, що містяться в роботі, належать особисто автору.

Апробація результатів дослідження. Результати проведеного дослідження пройшли апробацію на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, наукових читаннях, круглих столах: X Всеукраїнських науково-педагогічних читань молодих учених і здобувачів освіти іноземними мовами «The 21st Century Challenges in Education and Science»; Всукарїнської науково-практичної конференції «Сучасні інформаційні технології в освіті та науці»; в ході роботи наукового гуртка «Програмне забезпечення професійної діяльності лінгвіста», під час написання наукової студентської роботи: «Застосування елементів цифрового скетчноутингу в перекладацькій діяльності», курс на платформі для неформальної освіти Prometheus «Інформаційна гігієна під час війни».

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 2 праці.

1. Valeria Isaiah Sketchnoting in the systematization of educational information in higher educational institution. Матеріали X Всеукраїнських науково-педагогічних читань молодих учених і здобувачів освіти іноземними мовами «The 21st Century Challenges in Education and Science» «The 21st Century Challenges in Education and Science» : [Випуск 10]. Глухів, 2022

2. Матвієнко Леся, Ісай Валерія Он-лайн перекладач у роботі з текстами інформаційно-комунікаційної галузі. *Матер. VII Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю «Сучасні інформаційні технології в освіті та науці»*. 2022.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Робота викладена на 77 сторінках, з них 60 сторінок основного тексту, список використаних джерел та додатки.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ СФЕРИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

1.1. Структура термінів інформаційно-комунікаційної галузі

Система спеціальних текстів кожної галузі характеризується наявністю специфічної термінології, що притаманна лише певній галузі науки чи техніки. Аналіз такої термінології дозволяє перекладачам досягти найвищої адекватності перекладу спеціальної літератури та підібрати найдоцільніші еквіваленти в ході перекладацької діяльності. Таку ж специфіку має і робота з перекладом спеціальних текстів ІТ сфери як окремої сучасної галузі, що швидко розвивається та диференціюється в сучасному світі.

Термінологія – це один з найважливіших каналів соціальної комунікації, що значною мірою впливають на мовну взаємодію в певній галузі знань. Термінотворення можна подати як цілеспрямований пошук необхідної інформації на основі наявного мовного досвіду та закріплення її в «інформаційно-термінологічній сфері» конкретної мови, в полі якої здійснюється кодування та декодування, збереження та переробка національної та міжнародної термінологічної інформації, що створюється та сприймається людиною [38]. Слід зазначити, що терміни не утворюються рівномірно у кожній мові при термінологізації частини її лексики. Деякі мови зазнають більшого впливу термінологічного словотвору. Певні мови вносять більший внесок у формування терміносистеми конкретної спеціальної галузі.

Комп'ютерна термінологія є частиною спеціальної (комп'ютерної) лексики. Науковиця Козловська Л.С. називає під цим терміном розуміє «спеціальну мову, що формується у предметній сфері, яка технологічно пов'язана з виробництвом персональних комп'ютерів та програмного забезпечення до них» [28, с. 18]. Центральним поняттям, навколо якого

формується лексика цієї галузі, є поняття «Комп'ютер». В сучасному спеціальному дискурсі набуло впровадження споріднене поняття «інформаційно-комунікаційні технології» (ІКТ), що є значно ширшим і включає в себе ряд інших взаємопов'язаних технологій (мультимедійні, дистанційні, електронні ресурси тощо). В перекладознавстві термінологічну лексику комп'ютерної мови називають «комп'ютерна термінологія».

Формування комп'ютерної термінології започаткувалося ще на в ХХ столітті з появою перших комп'ютерів та обчислювальних машин та потребувало постійного перекладу в зв'язку з інтернаціональністю цієї галузі. Найбільш стрімкого розширення та поглиблення ІТ галузь набула на рубежі ХХ-ХХІ століття внаслідок постійного вдосконалення комп'ютерних систем, появи Інтернету, програм для дистанційного навчання тощо [18]. Для ґрунтовного висвітлення специфіки перекладку ІТ текстів необхідним є аналіз сутності інформаційно-комунікаційних технологій як базового терміну комп'ютерної сфери. Поняття інформаційних технологій сучасні дослідники та лінгвісти визначають як сукупність методів та засобів збору, зберігання, обробки, передачі та застосування інформації, що розширюють знання людей та розвивають їх можливості з управління технічними та соціальними процесами, а також сукупність дій та формальних процедур, участь у яких приймають люди, обчислювальні машини та дані (інформація) про об'єкти або процеси, метою яких є обробка та подання таких даних у певній формі [46].

Специфічні характеристики термінології даної галузі знань стали полем дослідження багатьох сучасних науковців. В результаті аналізу науково-методичних джерел можна виокремити основні властивості тестів сфери ІТ [52]:

- інтернаціональний характер термінології в результаті глобалізації та домінантності англійської мови в сучасній комп'ютерній галузі;

- широка поширеність спеціальних термінів завдяки розгалуженості програмних засобів спеціального призначення;
- запозиченість термінів галузі з англійської мови в інші мови через базове формування ІТ термінології в англійській системі;
- доступність термінів завдяки виокремленню спеціальних словників компаніями-розробниками програмного забезпечення.

Основні характеристики текстів ІТ сфери сформувалися в результаті взаємодії термінів в міжнародному мовному полі і визначають особливості комп'ютерної термінології як професійної та загальноприйнятої лексики (Рис. 1.1).

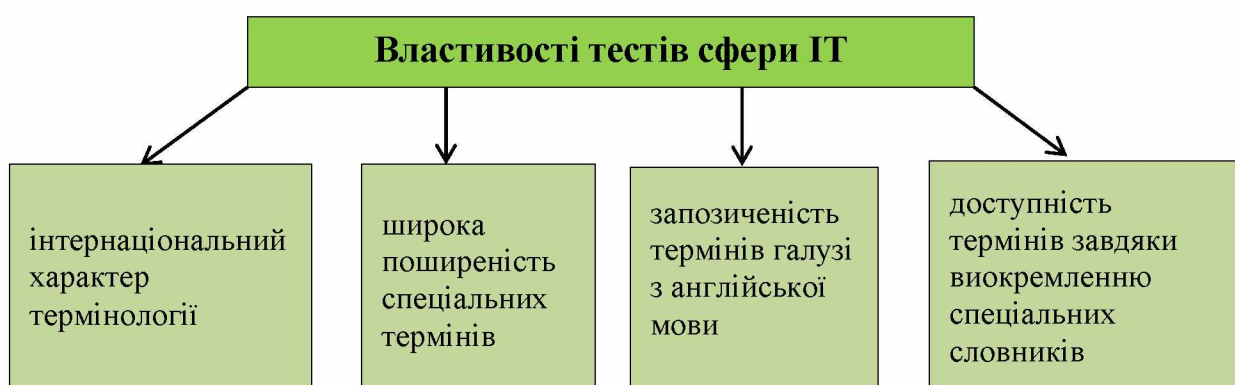

Рис. 1.1 Взаємодія властивостей текстів сфери інформаційно-комунікаційних технологій

Не дивлячись на те, що ІТ терміни вважаються міжнародними, формування спеціальної комп'ютерної термінології різне в різних мовах, зокрема в англійській та українській мові вони утворюються різними способами. Основні форми утворення спеціальних термінів у текстах сфери інформаційно-комунікаційних технологій [2]:

- утворення термінів в результаті диференціації та взаємовираження лексичних складників загальноприйнятих;

- формування нових термінів з допомогою афіксації афіксацію – приєднання до кореня префікса або суфікса (-ion/tion, -in-, -ment, -out): production, estimating, staging, defragmentation.

- IT-терміни, що утворюються з допомогою конверсії: іменника link – посилання, яке утворилося в результаті деформування to link – з'єднувати або release – реліз, що виокремилось з англійського дієслова to release – звільнити.

- утворення термінів як наслідок розширення абревіатур, тобто приєднання початкових складових слів або словосполучень, які можуть містити одну чи кілька літер: MVP – Minimum Viable Product, MLP – Minimal Loveable Product.

- скорочення або напівскорочення: e-mail – напівскорочення, яке утворилося electronic mail – електронна пошта, eLearning – electronic learning);

- застосування в словоутворенні акронімів: EXE, IEEE;

- частина термінів IT сфери формується з використання епонімів, тобто слова утворюються від власних імен та назв: Linus Torvalds, James Gosling, Anders Hejlsberg;

- утворення термінів в результаті словоскладання є поширеним способом словотвору в сфері IT: hardware, hypertext, hypervisor, keyword.

- метафоризація: main frame – дослівно перекладається головна рама, а в комп'ютерній термінології означає комп'ютер звичайних розмірів; per-to-per – дослівно перекладається за-за-за, а в комп'ютерному слензі застосовується значення – тип з'єднання між двома комп'ютерами.

Ще однією важливою властивістю англійських текстів інформаційно-комунікаційної сфери можна визначити домінування багатоконпонентних термінологічних компонувань. Найпоширенішими серед IT-термінів є кілька

компонентні слова та словосполучення в основі яких лежать базові корені, що можуть відноситися до спеціальних термінів і до загальноновживаних [17].

Україномовна термінологія ком'ютерної галузі значною мірою сформувалася в результаті запозичень та трансформацій англомовних термінів. Запозичення відбуватися різними способами: транскрибування, транслітерація або калькування. Прикладами англомовних запозичень в полі інформаційно-комунікаційних технологій можуть бути такі поширені в сучасному лексичному словнику української мови слова як софт (soft), біт (bit), блог (blog), куки (cookie), фільтр (filter) тощо.

Англомовна ІТ термінологія характеризується поєднанням декількох компонентів різних або однакових частин мови. Найпоширенішими конструкціями для утворення в ІТ текстах термінів є [74]:

1) комбінування прикметника (A) та іменника (N), в результаті якого формується двоскладовий термін типу A + N (incremental backup – інкрементне копіювання, main memory – основна пам'ять, risk management – управлінські ризики);

2) взаємозв'язок іменника з іменником у непрямому відмінку N+N (toolbar – панель інструментів, ransomware – програми вимикачі, username – користувачьке ім'я);

3) комбінація двох прикметників та іменника A+A+N (Cyber Physical Attacks – кібер фізична атака) або двох іменників з прикметником N+A+N (Amazon Web Services – лектронні сервіси Амазон, Managed Security Service Provider – постачальник послуг керованої безпеки), A+N+N (Unified Threat Management – уніфіковане управління загрозами);

4) комбінація трьох іменників N+N+N (Security Operations Center – центр управління безпекою), Service Level Agreement – угода про рівень обслуговування, Application Programming Interface – інтерфейс прикладного

програмування, Customer Relationship Management – управління взаємовідносинами з клієнтами);

5) взаємопоєднання прикметника, іменника та аббревіатури A + N + Nabbr (anonymous FTP – анонімний вбудований фільтр) , або іменника, прийменника та аббревіатури (AT command set – набір команд AT).

б) Бувають випадки, коли термін складається з великої кількості складників з різним поєднанням різних частин мови: A + N + N + N, A + N + A + N, N + N + A + A + N (information and communication technologies of education – навчальні інформаційно-комунікаційні технології).

Під час аналізу структурних особливостей текстів ІТ сфери та термінів, пов'язаних з цією областю діяльності вчені в першу чергу звертають увагу на форму слів, тобто морфологічну структуру термінологічної одиниці. Відповідно до цього критерію терміни ІТ галузі поділяються на терміни-слова або однослівні терміни (switch – перемикач, connect – зв'язок, host – хост, program – програма, wizard - майстер) та терміни-словосполучення або спеціальні терміни, що складаються з кількох слів (home page – домашня сторінка, virtual classroom – віртуальна кімната).

Відповідно до наукових розвідок Даниленко В.П. [13] виділяється три типи ІТ-термінології, що формуються з допомогою мовних засобів. Серед них:

1. Терміни-слова: а) непохідні (byte - байт); б) похідні (worm – черв'як, digitizer - оцифрований); в) складні (distance learning – дистанційне навчання, hard disk – жорсткий диск); г) аббревіатури (TCP/IP - Протокол керування передачею/Інтернет-протокол, DNS - система доменних імен).

2. Терміни-компоненти: а) окремі поєднання (Data Loss Prevention - запобігання втраті даних); б) взаємопов'язані поєднання (Managed Antivirus - керований антивірус, Nameserver – сервер імен); в) терміни-фразеологізми

(lose sight of – втратити з поля зору, make the right choice – зробити вірний вибір).

3. Терміни-речення (Establish the connection of sector management connectors - Налаштувати зв'язок конекторів управління сектором; translate using automated translation programs – перекласти з допомогою автоматизованих програм перекладу).

До немовних засобів утворення ІТ термінів відносяться знаки, графічні символи та цифри (Рис. 1.2).

Методологічний компонент змісту перекладу спеціальної ІТ лексики включає знання та вміння, що дозволяють перекладачеві працювати над формуванням лексичної компетенції. Слід звернути особливу увагу те що, відбір активних лексичних одиниць перебуває у прямій взаємозалежності з чинниками, що визначають рівень оволодіння перекладачем іноземною мовою та спеціальною професійною термінологією.

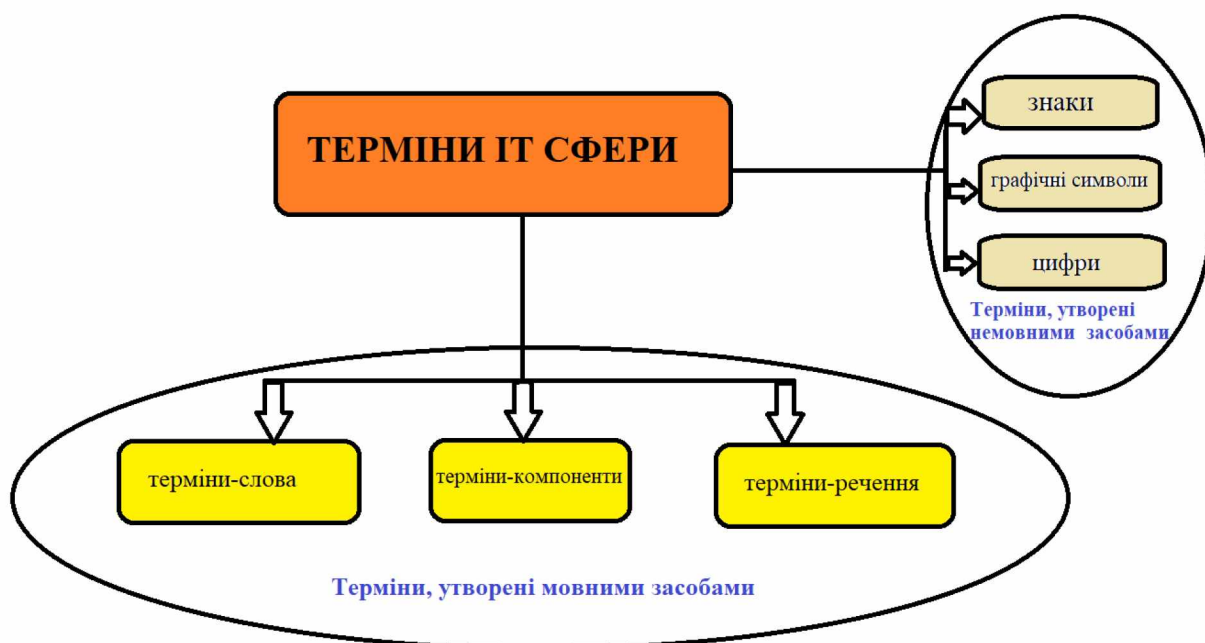

Рис.1.2 Класифікація ІТ термінів відповідно до форми

Відповідно до класифікації науковця Готуна А. М. [7] виокремлюються наступні способи термінотворення лексики текстів ком'ютерної галузі:

- Семантичні.
- Морфологічні.
- Синтаксичні.
- Морфолого-синтаксичні.

Структура термінології сфери інформаційно-комунікаційних технологій сформувалася в результаті історичних зміни та диференціації вже готових термінів у сучасному дискурсі. В ході зміни інформаційних процесів відбувається утворення нових термінів з новими структурними елементами та складниками.

Слід враховувати також безліч малюнків і схем, а також те, що текст, що їх пояснює, повинен бути стислим і зрозумілим. У деяких випадках від перекладача потрібно змінити схеми з урахуванням побажань замовника або через відмінності у національних стандартах графічних позначень, що вимагає від перекладача навичок володіння програмним забезпеченням для роботи із зображеннями.

Англомова термінологія інформаційно-комунікаційної сфери має свою специфіку формування і значною мірою впливає на формування такого типу термінології в українській терміносистемі в результаті запозичень спеціальних слів. Переклад такого типу текстів вимагає від перекладача глибокого розуміння суті досліджуваного поняття та професіоналізму в сфері ІТ технологій, оскільки помилки в перекладі зумовлюють деформацію змісту матеріалу та викликають труднощі у сприйнятті тексту реципієнтом.

1.2. Аналіз досліджень перекладу комп'ютерної термінології

Сучасними вченими досить широко досліджується специфіка перекладу спеціальних текстів технічної галузі, зокрема термінів пов'язаних з розвитком та впровадженням новітніх інформаційних технологій у всі галузі людського життя. Більшість лінгвістів та перекладознавців в ході

наукових пошуків дійшли висновків, що переклад спеціальної термінології має першочергове значення під час перекладу текстів ІТ сфери. Неможливо досягти адекватності перекладу спеціального тексту без ґрунтовного дослідження термінології та компетентності перекладача саме в цій галузі. Значна кількість термінів в галузі інформаційно-комунікаційних технологій мають міжнародний характер і часто можуть не вимагати перекладу.

Термін є основною складовою термінології, одиницею спеціальної лексико-семантичної підсистеми мови. Проблема дослідження термінів як об'єкта лінгвістичного вивчення та моделювання займає одне з провідних місць у мовознавстві та перекладознавстві. Спеціальна термінологія – це особлива підсистема мови, аналіз якої дозволяє сформувати розуміння сутності термінологічних одиниць, що в подальшому застосовується в перекладацькій діяльності [6].

Для адекватного сприйняття термінології інформаційно-комунікаційної галузі, необхідне формування закономірностей для розуміння існуючих термінів і утворення нових. Науковець В.М. Лейчик [36] у своїх дослідженнях стверджував, що одиницею змісту терміна може бути лише наукове чи технічне поняття. Звуки (літери) не можуть бути одиницями вираження змісту термінів. Найменшою одиницею вираження спеціального терміну є терміноелемент.

В термінологічному полі найчастіше розкривається і акцентується одна істотна ознака (співвіднесеність з науковим поняттям, системність тощо). Означення поняття терміну в різних спеціальних терміносистемах досліджували українські лінгвісти Коваленко А.Я. [25] та Ніколаєва А.М. [43]. У своїх працях вони визначили терміни як окремі стійкі елементи текстових матеріалів спеціального призначення, що покликані конкретизувати значення предметів і явищ, притаманних певній галузі знань.

Дослідження питання означення термінів і термінології займалися і зарубіжні науковці Вінокур Г. О., Головіна Б. Н., Лейчик В. М., Суперанська А. В. та інші (Табл. 1.1).

З поширенням інформаційно-комунікаційних технологій в українську мову потрапила значна кількість англомовної лексики, і багато вже звичних нам понять були замінені запозиченими англомовними аналогами.

Таблиця 1.1

Визначення поняття терміну у філології та перекладознавстві

Автор	Визначення
Квітка І. С.	Термін-найбільш інформативна одиниця природної мови. Термін – точний носій інформації про наукове поняття
Глушко М. М.	Термін – це слово чи словосполучення, що виражає поняття чи предмет і містить в собі сувору і точну дефініцію, чіткі семантичні кордони. Воно однозначне в межах відповідної класифікаційної системи.
Вінокур Г. О.	Термін – це особливий вид слова, що вирізняється спеціальною функцією і визначає його специфічні ознаки
Головіна Б. Н.	Термін – це слово чи підрядне взаємопоеднання слів, що має спеціальне значення, виражає і формує професійне поняття, застосовується в процесі пізнання та освоєння наукових і професійно-технічних об'єктів та відносин між ними
Лейчик В.М.	Термін – це складна, багат шарова лексична одиниця, що складається з мовних елементів, логічного змісту і визначається ознаками спеціального поняття, яким позначається термін. Включає концептуальну, функціональну та формальну структури, представлені терміноелементами

Суперанська А. В.	Термін – це спеціальне слово, прийняте у професійній діяльності та вживається у особливих умовах.
-------------------	---

Теоретичну базу перекладу комп'ютерної лексики було закладено, Лотте Д.С. , який виділив загальні засади перекладу іншомовної технічної термінології. За Лотте Д.С. [37], перекладаючи спеціальну комп'ютерну термінологію копіювання форми іноземного терміна чи калькування варто застосовувати лише в крайніх випадках, іноземний термін повністю інтерпретує досліджуване поняття і взаємозв'язаний з колом інших споріднених термінів. Дослідник передбачає застосування перекладачем творчого, оригінального підходу до перекладу ІТ-текстів з використанням спеціальних мовних елементів.

Дещо інший підхід обирається Єнікеєвою Є.М. [18]. На її думку, при виборі перекладацької стратегії перекладач повинен в першу чергу орієнтуватися на мову перекладу та наявність або відсутність у ньому еквівалента терміну, що перекладається. У першому випадку співіснування в мові кількох еквівалентів одного терміну може суттєво ускладнити завдання перекладача, оскільки через недостатньо високу якість словників та різноманітність еквівалентів вибір єдиного найбільш відповідного еквівалента виявляється утрудненим. У ситуаціях, коли неможливо добрати еквіваленти терміну, лінгвіст пропонує перекладачеві різні підходи:

- запозичення терміну з допомогою транслітерації або транскрипції з наданням його короткого тлумачення;
- семантичне калькування (якщо термін прийшов у мову шляхом семантичного перенесення);

- структурне калькування, або дослівний переклад;
- описовий переклад (коли термін неможливо передати одним чи кількома словами).

Дослідницею Козловською Л.С. виокремлено основні напрямки, за якими розвивається комп'ютерна термінологія [28]:

- загальні відомості про комп'ютери (історія створення, виробництво, моделі та їх призначення);
- апаратне забезпечення (обладнання, що включає монітор, системний блок, клавіатуру та мишу у стаціонарному комп'ютері, допоміжні пристрої до ноутбука, планшета або смартфона);
- програмне забезпечення (операційна система з набором стандартних програмних додатків);
- програмування (широкий спектр можливостей обробки інформації, пов'язаний із створенням та використанням різноманітних алгоритмічних програм);
- функціонування обчислювальної системи (арифметичні дії та вирішення завдань за допомогою комп'ютера),
- комп'ютерні технології (інформаційно-комунікаційні технології, мультимедійні технології та ін.).

Кожен з цих напрямків є мікрополем для загального термінополя ІТ-термінології.

Також Козловська Л.С. [28] класифікує комп'ютерну термінологію виходячи з логіко-семантичної структури на такі підгрупи:

- предмети (флеш-карта, жорсткий диск),
- процеси (копіювання, збереження),
- величини (байт, піксель),

- ознаки та властивості (вид робочого столу, конфігуративні параметри операційної системи).

Аналіз лінгвістичних та перекладацьких джерел дозволив виділити основні компоненти перекладацької діяльності зі спеціальною лексикою: лінгвістичний, методологічний і психологічний [25]. Лінгвістичний компоненти перекладацької взаємодії зі спеціальними термінами представляє лексичний мінімум – методично відібрані та організовані для засвоєння у перекладацькому процесі слова, словосполучення, фразеологізми.

Критерії відбору спеціальних лексичних відповідників, які містять якісні та кількісні ознаки та показники, включає дотримання чітких складових процесу перекладу текстів ІТ сфери [62]:

1. Поєднання. Відповідно до даного критерію при відборі лексичних одиниць необхідно звертати увагу на їхню сполучуваність (граматичну, стилістичну тощо) з іншими словами.

2. Стилійстична необмеженість. За цим критерієм вибір лексичних одиниць повинен обмежуватися лише вузькою сферою вживання лексики (відповідним стилем).

3. Семантична цінність. Даний критерій передбачає, що в спеціальні словники мають включатися лексичні одиниці, що найчастіше використовуються і позначають конкретні явища або поняття цієї категорії термінів.

4. Словотвірна цінність. Такий критерію розглядається, коли особливу цінність при відборі лексики представляють слова, що можна видозмінювати або основу яких утворюють похідні слова.

5. Багатозначність слів та словосполучень. Відповідно до даного критерію, особлива увага повинна приділятися застосуванню в перекладі полісемії та добору найбільш коректних перекладацьких відповідників.

Сучасні дослідження в галузі комп'ютерної техніки, мультимедіа та програмування показали, що україномовні ІТ-терміни, що утворилися в результаті запозичення з англійської мови виражаються в українській мові з допомогою транслітерації. Ще одним популярними серед сучасних перекладознавців способом перекладу ІТ-термінів є калькування та транскрипція [56]. Також лінгвісти приділяють значну модуляції, під час якої вихідне слово або словосполучення замінюється іншим словом, що виражає логічний зв'язок елементів речення, здійснюючи добір контекстуального синоніму. У сучасних наукових працях часто аргументується застосування в перекладі ІТ текстів граматичних заміні.

Даниленко В.П. [11] зазначає, що в сучасному перекладі комп'ютерного дискусу широко застосовуються семантичні перекладацькі методи, з застосуванням яких форма лексичних відповідників не змінюється, а переформатовуються їхні значення.

Аналіз лексичного наповнення ІТ-текстів показує, що словниковий запас сучасних матеріалів містить такі лексичні одиниці [48]:

1. Слова загальнолітературного вжитку, функціональні слова: Also, definitely, rarely, maybe, expedient, etc.
2. Загальнолітературні слова, які в ІТ сфері застосовуються у спеціальному вузькому значенні: client, firewall, hardware, kernel.
3. Фразеологічні звороти: industry body, machine learning
4. Слова загальнолітературної мови, нетипові для наукових текстів, але зміст яких може бути предметом розгляду в ІТ сфері: private cloud, technology stack, wide area network.
5. Спеціальна термінологія: zone file, disaster recovery, cybersecurity, Internet Protocol (IP) address.

Розвиток знань нової інформаційної галузі призводить до розвитку та систематизації спеціальної термінології. Аналіз науково-методичної літератури засвідчив, що більшість ІТ-термінів являють собою перекладні кальки англійських термінів. Тексти комп'ютерної сфери наповнені сучасними новоутвореннями інформаційного суспільства і вимагають від перекладача ґрунтовного дослідження галузі і підбір відповідних перекладацьких трансформацій, які найбільш доцільно і глибоко розкривають сутність поняття, з яким працює спеціаліст.

1.3. Міжнародний характер термінів інформаційно-комунікаційної сфери

У зв'язку з прогресом сучасної науки та технологій, а також пов'язаними з цим соціальними змінами, що викликають реструктуризацію концептуального апарату багатьох наукових дисциплін і виникнення нових галузей знань. З'являються нові поняття, пов'язані з обробкою та передачею інформації, які значно підвищують потребу в номінації значної кількості понять і термінів. З часом у новій галузі знання ІТ з'явилася і своя специфічна термінологія, що розвивається так само динамічно, як і її предметна область, постійно оновлюючись та поповнюючись новими термінами. Все це призводить до так званого термінологічного вибуху — істотного збільшення термінів, доповнення терміносистеми ІТ-текстів новими значеннями і поняттями, що супроводжується відокремленням нових галузей знань і поглиблення роботи перекладачів у цих спеціальних сферах комп'ютерних технологій [60]. Перекладач має бути ґрунтовно ознайомлений з відповідною технічною галуззю і компетентним у доборі перекладацьких відповідників.

Сфера комп'ютерних технологій на сьогоднішній день одна з сфер, що швидко розвиваються, наслідком чого є постійне виникнення нових явищ і, відповідно, термінів для їх називання. Словники не встигають за таким швидким темпом розвитку мови, внаслідок чого перекладач часто стикається з проблемою відсутності словникових відповідностей для термінів, що перекладаються. У цьому питанні особливостей перекладу комп'ютерних термінів у науково-популярних текстах залишається нерозробленим. Таким чином, для полегшення роботи перекладача виявляється необхідним дослідження особливостей та, отже, закономірностей перекладу комп'ютерних термінів у науково-популярних текстах.

Під комп'ютерною термінологією мається на увазі певним чином організована сукупність термінів, що є частиною професійного мовного простору, що забезпечують номінацію основних понять у галузі інформатики та обчислювальної техніки [47].

Перекладачеві у сфері інформаційних технологій доводиться постійно шукати золоту середину і підбирати відповідні терміни: не сленгові чи канцелярські, які вірно передають зміст слова.

У процесі перекладу можуть виникнути моменти, коли без допомоги програмістів створити якісний переклад не вдасться. Це часто буває при локалізації програмного забезпечення.

Стрімке зростання і розширення комп'ютерних технологій спричинило виникнення безлічі термінів та аббревіатур. Більшість із них є запозиченими з англійської мови. Сьогодні ІТ терміни використовують фахівці всіх посад та професій, які так чи інакше пов'язані з інформаційними технологіями. І для того, щоб підтримати розмову у вузькому колі професіоналів, варто ознайомитись із деякою популярною термінологією.

Англійська мова найпоширеніша міжнародна мова спілкування, тому значна кількість термінології в текстах галузі ІТ запозичена з англійської мови чи вже перетворилися на сталі вирази, що широко застосовується в програмуванні та мультимедіа різних країн. Значний внесок у розвиток комп'ютерних технологій зробили ІТ розробники США та великої Британії, що викликало зосередженість частини терміносистеми саме в полі цих двох країн. Найчастіше в міжнародній термінології зустрічаються слова з сфери програмування, взаємозв'язків між елементами комп'ютерних систем та складових ІТ засобів пошуку, обробки та передачі інформації.

ІТ тексти наповнені широким колом термінів, які застосовуються як безпосередньо в комп'ютерній галузі та і в суміжних технічних галузях. Всю термінологію міжнародного характеру в сфері ІТ можна розділити на кілька типів [1]:

- Загальнотехнічні терміни. ІТ терміни англійською мовою, що загальноприйняті і застосовуються спеціалістами професій як пов'язаних з ІТ в міжнародній сфері (програмісти, веб-розробники) так і суміжними професіями (банківська справа, фінанси, економісти тощо): Bitcoin, webinar, workshop, device, deadline, domain, compilation.

- Терміни, пов'язані з програмуванням. Англійські комп'ютерні терміни диференціюються в залежності від професії та виду діяльності. Частина з них застосовується для позначення різних етапів розробки сучасних комп'ютерних програм та застосунків, деякі зустрічаються у спеціальних професійних джерелах. Також такий тип термінології застосовується в описі спеціальних програм та інструкції до їх виконання, в межах професійних конференцій, вебінарів, форумів програмістів тощо: Cyberattack, Agile, Botnet, DDoS Attack, HTML тощо.

Досить часто в сучасному науковому та освітньому просторі організовуються міжнародні проекти, форуми, виставки в галузі ІТ, які потребують участі перекладачів, оскільки учасники зазвичай з різних країн. Кожен міжнародний проект має свою термінологію, перекладати яку потрібно однаково. Для цього проект має мати свій глосарій, яким керуються перекладачі, що працюють над проектом [26].

Широке розповсюдження лексики ІТ-сфери в міжнародному просторі можна пояснити тим, що в сучасному суспільстві комп'ютери та мультимедійні, інформаційно-комунікаційні технології використовуються значною кількістю користувачів і знання базової термінології в цій галузі стало повсякденною потребою. Коло носіїв мови інформаційно-комунікаційних технологій розширюється в різних країнах. Кожному носієві мови необхідно узгодити спеціальну термінологію у відповідності з загальноприйнятими стандартами та в залежності від спеціальних професійних потреб, що призводить до термінологізації значної кількості термінів та означень.

Основними рисами міжнародної англомовної ІТ-термінології є системність та структурованість викладу, чіткість означень, лаконічність форм. Для того, щоб правильно зрозуміти ІТ текст, перекладач повинен добре знати відповідну спеціальну сферу та пов'язану з нею англійську термінологію. Крім того, для коректної передачі змісту спеціального тексту українською мовою потрібно ґрунтовно знати україномовну термінологію в комп'ютерній галузі.

РОЗДІЛ 2.

ПЕРЕКЛАДАЦЬКА ДІЯЛЬНОСТЬ У ТЕРМІНОСИСТЕМІ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

2.1. Труднощі перекладу текстів інформаційних-комунікаційної галузі

Стрімкий розвиток комп'ютерних технологій та поширення всесвітньої мережі Інтернет викликали активізацію номінативних процесів, внаслідок чого утворилося та продовжують формуватися широке коло лексичних одиниць спеціальної терміносистеми, що пов'язана з створенням нових електронних ресурсів, програмного забезпечення та засобів отримання, обробки та збереження інформації. Такі процеси стали причиною появи елементів новизни у текстах з проблем інформатики та інформаційних технологій [4]. Вони особливо актуальні в сучасному інформаційному суспільстві, але пов'язані з вживанням нових термінів, які ще не зафіксовані в словниках. Такі терміни викликають серйозні проблеми в процесі їх перекладу.

Зазвичай застосування в мовному середовищі професіоналізмів не виходить за межі розмовної мови фахівців спеціальної галузі в ситуації неформального спілкування, так як поза межами професійного середовища вони потребують додаткового пояснення та аргументації. Проте це не стосується професійного дискурсу у сфері інформаційних технологій [58]. Поява комп'ютерних технологій у повсякденному житті вплинула не лише на зростання числа середньостатистичних користувачів технічних гаджетів, а й спричинила поширення серед не професійних користувачів комп'ютерної лексики.

Популяризація інформаційно-комунікаційних технологій призвела до розповсюдження такого лексичного явища у жанрах публіцистики та

художньої літератури [8]. Переклад спеціальних текстів взаємопов'язаний із проблемою вибору відповідного україномовного еквівалента для деяких лексичних одиниць професійного дискурсу сфери ІТ.

Серйозним бар'єром на шляху досягнення адекватності перекладу та комунікативно-рівноцінних мовних засобів для перекладача виступають чинники культурного характеру, що перешкоджають сприйняттю тексту іноземною мовою нарівні з носієм мови. В перекладознавстві такі фактори називається лінгвоетнічним бар'єром, який визначається як «розбіжність у мовах, закономірностях їх функціонування та культурах комуні кантів» [36].

Важливо звернути увагу на труднощі, з якими стикається спеціаліст з перекладу під час роботи з терміносистемою інформаційно-комунікаційної галузі. Лінгвістом Сергієнко М. [46] складнощі, що виникають в ході перекладу такого типу текстів розділені на кілька груп: лінгвістичні та організаційно-правові, які в ході перекладацької діяльності тісно взаємопов'язані між собою. Лінгвістичні труднощі охоплюють ряд важливих проблем, що стосуються конкретно перекладацьких трансформацій в сфері ІТ:

- 1) Досягнення адекватності перекладу.
- 2) Урахування розбіжностей у мовних засобах двох мов під час вираження однакових понять і термінів.
- 3) Різноманітність тем матеріалів перекладу та ІТ літератури, з якими стикається спеціаліст з перекладу.

Що стосується організаційно-правових труднощів науковець виділяє недостатню розробку конкретизації штатних перекладачів, відірваність від інших труднощів та особливостей роботи перекладачів.

В розрізі нашого дослідження виділяється такі основні фактори, які можуть викликати труднощі під час перекладу текстів наукового характеру в системі комп'ютерної термінології [66. с. 44-48]:

Наявністю у перекладача лише лінгвістичних знань і компетентностей, та відсутність спеціальних знань в галузі. Адекватний переклад неможливий без володіння спеціальною комп'ютерною термінологією.

Переклад термінів, характерних для певної сфери науки та техніки. Переклад текстів інформаційної сфери вимагає чіткий підбір еквівалентів саме цієї галузі, дослідження термінів на відповідність контексту тексту.

Велика відповідальність, що покладається на перекладача ІТ галузі, оскільки помилки в перекладі можуть викликати некоректну роботу програмного забезпечення чи збої у роботі компаній.

Усі труднощі перекладу текстів комп'ютерної сфери зводяться до аналізу, розуміння та побудови тексту. ІТ-текст визначається як спеціальний, тому що відноситься до певної сфери діяльності. Для тексту у сфері ІТ характерна присутність великої кількості термінів.

Основна складність перекладу текстів у інформаційно-комунікаційної галузі та перекладу спеціальних термінологічних одиниць полягає у розкритті та передачі іншомовних реалій засобами української мови [18]. Обов'язковою умовою повноцінного перекладу будь-якого спеціального тексту, особливо комп'ютерного, є розуміння суті поняття та його змісту перекладачем. Дослівний переклад термінів, без аналізу перекладачем їх суті, без знання самих явищ, процесів і механізмів, про які йдеться в оригіналі, може призвести до грубих помилок перекладу.

Тексти, що містять однослівні терміни в сфері ІТ найчастіше не викликають значних труднощів під час перекладу, оскільки мають просту структуру слова та перекладаються прямим способом, тобто пошуком

еквівалентів у спеціальних словниках або ідентифікацією їх значень з семантики кореневої морфеми та афіксів.

У ІТ-терміносистемах створюється особлива єдність лексичних одиниць, їх сполучність і тісні зв'язки між словами. Відбувається диференціація широкого та вузького значення слова в рамках одного термінологічного поля [72].

Ще однією складністю перекладу технічних термінів сфери ІТ є переклад термінів, що мають різне семантичне значення і відрізняються за вимовою.

Комп'ютерні терміни характеризуються багатозначністю, а також контекстуальною обумовленістю. У тому випадку, коли є кілька еквівалентів перекладу, важливо вибирати найбільш адекватний у конкретному випадку варіант перекладу, що не завжди є простим завданням через відсутність відповідності у термінологіях.

Особливі труднощі виникають під час перекладу багатослівних термінів, які характеризуються чіткою структурою компонентів. Також між компонентами таких багатоконпонентних слів простежується строга змістова залежність. Компоненти багатослівних термінів, що утворюються з вільних і стійких словосполучень, вступають у функціонально обумовлений морфологічний та синтаксичний зв'язок і утворюють нову термінологічну одиницю [64].

Також досить серйозні труднощі викликає те, що той самий комп'ютерний термін може утворювати під час перекладу різні значення змісту слова, в залежності від того в якій підсистемі він вживається: програмування, медіа простір, системне і програмне забезпечення комп'ютера тощо, тобто спеціальний термін може набувати абсолютно різних значень в залежності від його призначення [25]. Наприклад

англомовне слово «Attenuation» може мати значення «послаблення», якщо застосовується в сфері програмування або «розрідження», якщо зустрічається в сфері редагування текстів у текстовому редакторі.

Також в текстах ІТ сфери часто зустрічаються слова та словосполучення, що не пов'язані між собою в речень, а є окремими складовими одного терміну: virtual base class, dynamic memory allocation, Integrated Development Environment тощо. Ключовими у всіх термінологічних проєднаннях зазвичай є останні слова, а попередні- взаємопов'язані з ними.

Для здійснення адекватного та коректного перекладу текстів, що містять ІТ-термінологію перекладачеві необхідне врахування таких правил [48]:

- Безособове звернення до користувача.
- Дотримання точного значення вихідного тексту.
- Усунення помилок та неточностей первинного тексту.

Отже, найголовнішою та найважливішою особливістю комп'ютерних текстів, яка також може викликати ряд труднощів під час перекладу, є наявність специфічної термінології, яка вимагає від перекладача знання термінів конкретної галузі.

Подолання найпоширеніших труднощів, що виникають у ході роботи перекладача з інформаційно-комунікаційною термінологією є одним з ключових питань сучасного перекладознавства, оскільки еквівалентність перекладу прямо пропорційно залежить від здатності перекладача оперувати спеціальною термінологією.

В роботі перекладача з текстами інформаційно-комунікаційної галузі неможливо зрозуміти змістове наповнення ідеї автора, без розуміння суті терміну. Під час роботи з текстами, що містять спеціальну комп'ютерну термінологію перекладачеві необхідна загальнотехнічна наукова грамотність,

оскільки правильний вибір еквівалента терміна є одним з найскладніших завдань перекладу [3]. Для досягнення еквівалентності та адекватності перекладу ІТ-текстів фахівцеві важливо користуватися технічною літературою, спеціальними словниками, картотеками термінів. Переклад англійських комп'ютерних термінів українською мовою значною мірою залежить від загальнотехнічної підготовки перекладача, від його компетенції у цій галузі знань.

2.2. Вимоги до роботи з перекладом ІТ текстів

Різкий стрибок науки і техніки в галузі інформаційно-комунікаційних технологій викликав те, що основний пласт нових слів, що з'являються у різних мовах складає спеціальна лексика, пов'язана з комп'ютерами та обробкою інформації. У зв'язку з цим, виникає необхідність вивчення та впорядкування одиниць спеціальної комп'ютерної лексики та дослідження вимог до роботи з таким типом текстів.

Переклад комп'ютерних текстів – це переклад, який використовується для обміну спеціальною науково-технічною інформацією в галузі інформаційно-комунікаційних технологій між людьми, що говорять різними мовами. У ІТ проблема перекладу термінології зараз дуже актуальна. Адекватний переклад ІТ термінів – один з найважливіших аспектів будь-якого сучасного перекладацького проекту. У роботі перекладача з текстами, що містять комп'ютерну термінологію необхідне розуміння специфіки спеціальної структури терміносистеми і англійською, і українською мовами. Він повинен не просто добре знати мову, але чітко розбиратися в специфіці предмету [60]. Тільки тоді він зможе впоратися з труднощами перекладу технічних термінів. Вхіді такого типу перекладу не можна ізольовано перекладати кожне слово тексту, а необхідно розглядати комплексно весь

зміст матеріалів, з якими працює перекладач. Буквальний переклад недоцільний в роботі з ІТ текстами, оскільки часто спотворюється суть предмету чи явища.

Головною особливістю перекладу текстів інформаційно-комунікаційного напрямку є те, що цей вид перекладу інформації орієнтує перекладача на оволодіння спеціальною ІТ термінологією. Часто при роботі зі спеціальними текстами перекладачеві може не вистачати професійних компетентностей чи знань у окремій галузі науки.

Перекладач, який працює з текстами інформаційної галузі зобов'язаний досконало знати термінологію цієї галузі знань, до якої відноситься текст, що перекладається. Точний і коректний переклад терміну – дуже складне і відповідальне завдання, але все ж терміни мають більшу семантичну визначеність, ніж слова розмовної мови сфери ІТ [69].

Переклад комп'ютерної термінології досить трудомістке завдання. Особливістю ІТ термінів під час перекладацької діяльності з англійської українською мовою є чіткість семантичних кордонів. Такі терміни мають більшу самостійність відносно контексту, ніж загальноживані слова в тексті.

ІТ-терміни завжди мають бути однозначні та позбавлені експресії. Вони відносяться до спеціальної лексики, тобто це слова чи словосполучення, які називають поняття чи предмети, що належать до різних сфер трудової діяльності [44].

Технічний переклад текстів ІТ сфери передає добір еквіваленту слова чи виразу близького до оригіналу. Будь-які відступи від оригіналу можуть бути виправдані лише особливостями мови, якою здійснюється переклад або вимогами стилю перекладу.

В основу перекладу комп'ютерних термінів покладено формально-логічний стиль. Цей стиль характеризується точністю, безособовістю та

беземоційністю. Однак ці характеристики не можуть повністю відобразити всі вимоги до спеціального стилю, які необхідно дотримуватись при перекладі технічних текстів[16].

У ІТ текстах часто зустрічаються цифрові значення, перекладач позначає їх відповідно до національних та міжнародних стандартів перекладу. Усі фрази будуються у безособовій формі.

Спеціальний стиль комп'ютерної мови характеризується такими факторами:

- 1) адекватний добір мовних засобів;
- 2) переважно монологічне представлення інформації;
- 3) чітке попереднє обмірковування інтерпретованого поняття;
- 4) застосування нормативної мови.

Сукупність цих факторів визначає адекватність добору перекладачем перекладацьких трансформацій та еквівалентів перекладу, що дозволяють найбільш точно передати зміст ком'ютерного тексту (Рис.2.1).

Рис. 2.1. Фактори, що впливають на адекватність перекладу ІТ термінів

Ком'ютерні терміни у спеціальних текстах можуть мати кілька значень. Такі терміни називають омонімічні. Їх значень перекладу залежить у якій галузі ІТ сфери вони вжиті (програмування, системне і програмне забезпечення, спеціальне програмне забезпечення тощо).

Ще однією особливістю роботи з перекладом текстів інформаційно-комунікаційної сфери є постійний розвиток, поява нових технологій, а отже безліч нових термінів і аббревіатур. Перекладач повинен враховувати у своїй роботі цей аспект та вміти підібрати відповідний еквівалент мовою перекладу [51].

Різниця між варіантами розглянутого ІТ-терміна англійською і українською мовою може полягати в його належності до певної підсистеми чи професії (програмування, мультимедійні технології, дистанційні технології тощо) і у відповідності до певної функції поданого терміну.

В ході перекладацької діяльності зі спеціальними ком'ютерними термінами недопустимо застосування розмовного стилю, скорочень чи власних висловлювань автора, оскільки при цьому втрачається точність передачі інформації і зміст тексту. враховувати стиль розмови, різні скорочення або висловлювання. Очевидно, що технічний текст призначений для спеціалістів у конкретній сфері чи області знань, які в даному випадку виступають у якості реципієнтів.

Більшість комп'ютерних термінів складається з жаргонізмів, які застосовують не тільки фахівці, а й користувачі – люди різного віку та професій.

При перекладі текстів комп'ютерної галузі слід звертати увагу на особливості даного стилю. До них відносяться абстрактність, логічність, іменна характеристика, точність, ясність, атака некатегоричність і об'єктивність викладу. Крім того, дані тексти характеризуються широким застосування термінів, які не допускають їх заміни синонімами або

близькими позначення словами і потребують однозначності при передачі на іншу мову. Перекладач зобов'язаний вникнути в проблему перекладу і використовувати найбільш прийнятні способи вираження.

Найважливішими компетентностями, якими має володіти перекладач для якісного перекладу ІТ-текстів є [37]:

- ґрунтовне володіння мовами перекладу та вихідною;
- розмежовувати термінологію двох мов та вдало застосовувати перекладацькі еквіваленти;
- застосовувати різні джерела інформації;
- мати досвід перекладу спеціальних текстів цієї галузі;
- взаємодіяти з носіями мови цієї професії.

Робота з текстами ІТ галузі перш за все використовується для спеціальних цілей, для обміну спеціальною інформацією, що надходить і сприймається різними мовами.

Переклад літератури ІТ-сфери є дуже громіздким і складним завданням, яке, крім значного обсягу роботи, вимагає професійних знань у конкретній галузі. Необхідна точна передача змісту тексту та дотримання стилістики .

Професійний перекладач цього напрямку знає всю складність технічного перекладу. Він повинен грамотно враховувати кожен його особливості, а також застосовувати всю сукупність мовних засобів, що застосовуються в ході перекладацької діяльності. Такий підхід дозволяє забезпечити максимальну відповідність і точність готового тексту мовою перекладу.

Без конкретного розуміння терміну неможливо зрозуміти зміст ідеї описаної автором тексту комп'ютерної галузі. Проте якщо термін і його конкретне семантичне значення більше узагальнене в українській мові, то термін в англійській мові спеціальній ІТ літературі може мати досить

багатогранне значення: від конкретного дослівного перекладу до перекладу, що вимагає наукової грамотності перекладача [60]. Переклад англійського тексту ІТ сфери українською мовою визначається загальною лінгвістичною підготовкою перекладача, знанням перекладацької області та спеціальної термінології, побудови текстів такого типу. Робота з досягнення адекватності перекладу автентичних науково-технічних текстів, що містять велику кількість спеціальної комп'ютерної термінології вимагає точності й однозначного розуміння, що можуть забезпечити перекладачі з високим рівнем мовних та професійних навичок.

Повна локалізація є складним багаторівневим процесом, що вимагає залучення великої кількості фахівців різного профілю: перекладачів, редакторів, інженерів, програмістів, фахівців з тестування, верстальників. Але навіть проста українізація інтерфейсу вимагає від перекладача особливих навичок.

Перекладач, який працює з ІТ-текстами повинен постійно навчатися і вдосконалювати свої навички, оскільки цей напрямок науки і техніки найшвидше зазнає змін та трансформацій, має розгорнуту динамічну структуру та постійно поповнюється новими спеціальними термінами.

РОЗДІЛ 3.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ДЛЯ РІЗНИХ ТИПІВ ТЕКСТІВ ГАЛУЗІ ІТ

3.1. Основні методи перекладу ком'ютерної термінології

Основними способами відтворення комп'ютерної термінології в українській мові є: транскодування; відстеження; описовий переклад; еквівалентний переклад.

Метод транскодування полягає у передачі звукової чи графічної форми слова вихідної мови з допомогою алфавіту мови перекладу.

Транскодування термінів ІТ сфери часто відбувається, коли термін у мові перекладу складається з міжнародних терміноелементів латинського чи давньогрецького походження [29].

В період розвитку науки і техніки термінологічні ІТ нововведення є частиною і української мови. Якщо україномовний відповідник комп'ютерного терміну в спеціальному тексті відсутній підбір еквівалента відбувається такими способами:

- новий термін запозичується з іноземної мови і включає той же зміст предмету чи явища запозичений з іншої мови разом із засвоєнням явища чи поняття;
- трансформація відбуваються за допомогою передачі слова мовними засобами мови перекладу.

За способом запозичення термінологію ІТ сфери поділяють на окремі групи (Рис. 3.1):

- буквальне запозичення;
- скорочення;
- семантичне запозичення;
- змішане запозичення;

- трансформоване запозичення.

Під час буквального запозичення копіюється семантична, фонетична та граматична структура слова: web, cookie, spoofing, approv

Рис.3.1 Схема шляхів запозичення IT-термінів з англійської в українську мову

Часто в українську мову з англійської спеціальні терміни ВТ сфери запозичуються буквально: HTML, PTL.

Під час семантичного запозичення для перекладу береться тільки значення слова, тобто форма слова може змінюватися. Зазвичай запозичуються зміст слова. Найчастіше серед цього типу запозичень переважають не окремі слова, а словосполучення чи фрази: Edge Computing – граничні обчислення, Local Area Network – локальна мережа, Open-source Software – програмне забезпечення з відкритим кодом.

Серед перекладачів в роботі з текстами IT сфери частіше переважає буквальне запозичення, ніж семантичне. Це пояснюється тим, що до англійських нових термінів важко, а іноді неможливо підібрати україномовні еквіваленти.

Змішане запозичення містить в собі комбінацію різних : Platform as a Service – платформа як послуга, Security Operations Center – цент безпеки.

Під час запозичення комп'ютерних термінів з англійської мови до початкового слова можуть додаватися афікси, типові для української мови. Таке явище широко поширене в технічній підмові. Найчастіше такої трансформації зазнають дієслова: to analyse, to result, to produce, to process.

Найпоширеніші терміни англійської комп'ютерної мови мають точні відповідники в українській мові: agile – швидкий, mouse – миша, imagine – зображення тощо.

В ході дослідження нами визначено, що найбільш доцільними перекладацькими трансформаціями, що застосовуються під час перекладацької діяльності з комп'ютерними термінами з англійської на українську мову [47]:

- транслітерація або транскрипція;
- калькування;
- аналогія (використання стандартної лексики в іншому значенні);
- описовий переклад.

Під час роботи над дослідженнями ми проаналізували найбільш поширені типи перекладацьких трансформацій, що застосовуються у роботі з ІТ текстами сучасними перекладачами. Аналіз показав, що транскрипцію чи транскодування (модифікації цих перекладацьких трансформацій) застосовують у 41 % випадків перекладу, калькування – 28 %, аналогію – 17%, описовий переклад – 6% та 8 % термінології перекладено з допомогою інших перекладацьких трансформацій (Рис.3.2).

Застосування спеціальних перекладацьких трансформацій до певного типу текстів інформаційно-комунікаційної сфери залежить від контексту та способу взаємодії його складників, компетенції перекладача у лінгвістичній та спеціальній галузі, особистісних та професійних якостей. Кожен з способів вимагає ґрунтовного дослідження матеріалів вихідної мови та мови перекладу, застосування спеціальних словників та он лайн перекладачів.

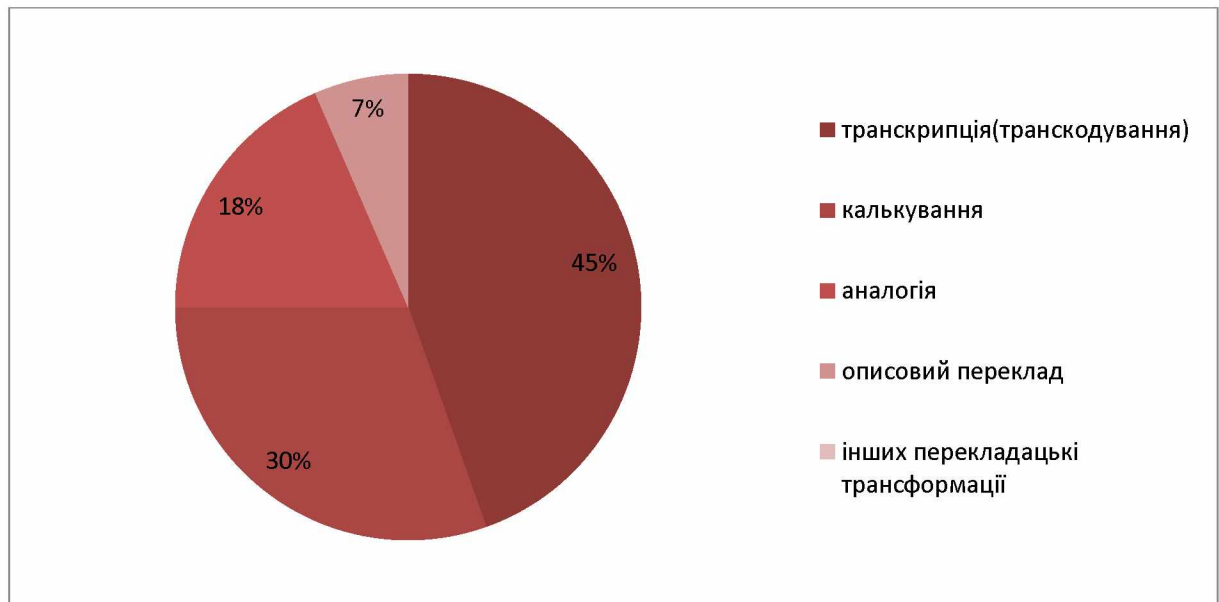

Рис. 3.2 Співвідношення найпоширеніших типів перекладацьких трансформацій у роботі з ІТ термінологією

Транслітерація – передача літер алфавіту однієї мови літерами чи набором літер алфавіту мови, тобто точна інтерпретація форми слова вихідної мови [12].

З допомогою транслітерацію українську мову запозичена значна кількість спеціальних слів ІТ текстів таких як біт, чат, гігабайт, програма, айті, бан, кастомер, ламер тощо.

Така перекладацька трансформація як транскрипція в перекладацькій діяльності застосовується в якості фонематичного відтворення лексичної одиниці з допомогою фонем мови перекладу, тобто фонетична імітація вихідного слова [30]. З допомогою транскрипції запозичено такі ІТ терміни сучасної української мови: світчер, ремонт, стартап, світ бек, аутсорс, майнінг тощо .

Також зустрічається змішане транскодування (використання системи перекладацьких трансформацій «транслітерація+транскрипція»): нетворкінг, айтішнік, воркшоп тощо.

Для спеціальних термінів сфери програмування перекладачами застосовується так зване адаптоване транскодування. Адаптоване транскодування - вид мовної взаємодії перекладача, під час якого відбувається не лише транскодування (перенесення інформації з однієї мови на іншу), але і її перетворення (адаптація) з метою її перетворення в іншу форму, що визначається особливим завданням міжмовної комунікації [62]. Специфіка адаптованого транскодування визначається орієнтацією мовної взаємодії на конкретну групу рецепторів перекладу або задану форму перетворення інформації, що міститься в оригіналі. Під час перекладацької діяльності з текстами ІТ сфери за адаптованого транскодування утворений текст не може застосовуватися для повноцінної заміни тексту-оригіналу. Комунікативна рівноцінність текстів оригіналу та перекладу передбачає високий рівень подібності співвіднесених лексикних компонентів цих текстів. Адаптоване транскодування іншомовного оригіналу ІТ галузі може бути представлене як поєднання двох послідовних перетворень: переклад та подальша адаптація текстів. Різні типи адаптованого транскодування неоднаковою мірою виявляють окремі риси подібності з перекладом. Найбільшою мірою перекладацькі характеристики зберігаються у таких видах адаптованого транскодування, як скорочений переклад та адаптативний переклад. У таких випадках зберігається часткове функціональне ототожнення вихідного та кінцевого тексту. Текст перекладу, містить часткове відхилення від оригіналу в структурному та змістовному відношенні. Він не призначений для повноцінної комунікативної заміни оригіналу.

Одним із найпоширеніших способів перекладу ІТ термінології є калькування. Під калькуванням розуміється переклад частин іноземного слова (складного, похідного чи словосполучення) з наступним складанням елементів у єдине ціле. Калькування часто застосовується для спеціальних

термінів, що утворені словосполученнями чи фразами : artificial Intelligence – штучний інтелект, cybersecurity compliance – відповідність кібербезпеці, vulnerability assessment – оцінка вразливості, penetration testing – тестування на проникнення.

Калькування – це переклад лексичних одиниць оригіналу шляхом заміни їх складових частин (морфем чи слів) лексичними аналогами у мові перекладу. Калькування, як прийом перекладу, частіше застосовується при перекладі складних термінів, які утворені за допомогою загальноживаних, загальнолітературних слів. Калькування доцільно застосовувати під час перекладу термінологічних словосполучень, коли елементи цих словосполучень вже посіли певне місце в термінологічній системі мови перекладу і доступні для розуміння фахівцям [21].

Описовий метод застосовується у перекладі термінології текстів інформаційно-комунікаційних технологій рідше, оскільки вихідний матеріал досить громіздкий і важко сприймається реципієнтом. Така перекладацька трансформація застосовується лише в тих випадках, коли дослівний і точний переклад терміну взагалі неможливий і викликає спотворення інформації, що перекладається.

Під час застосування в перекладацькій діяльності з IT матеріалами аналогії спеціалістом підбирається найбільш точний аналог англійського слова, яке перекладається в українській мові без дотримання тієї ж форми, але з дотриманням змісту та значення поняття. Такий спосіб перекладу доцільний у роботі з такими термінами: Ransomware – прогам-вимагачі, front end developer – розробник інтерфейсу, Dark Web – недосліджений матеріал.

Кожна з розглянутих перекладацьких трансформацій підбирається перекладачем у відповідності до потреби та структури тексту, з яким працює спеціаліст. Досягнення максимальної адекватності та еквівалентності

перекладу забезпечується комплексним підходом до перекладу комп'ютерних текстів та творчого підходу викладача.

3.2. Переклад ІТ термінів з допомогою цифрового скетчноутингу

Однією з новітніх технологій перекладацької діяльності та відбору основних ідей в ході перекладу текстів ІТ сфери стала технологія скетчноутингу, яка ефективно використовується в інформаційному середовищі професійних перекладачів.

Скейтноутинг – спосіб фіксації інформації за допомогою скетчів [23].

Сенс скетчу полягає не в художніх здібностях, а в перенесенні на папір чи інтерпретації за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій (презентація, скрайбінг, відеоконференція) важливих ідей, думок, вражень, що дуже доцільно для систематизації та групування матеріалу в ході перекладацької взаємодії в системі інформаційно-комунікаційних технологій. Такий спосіб подання навчальної інформації акумулює здатність до самоаналізу та самонавчання [46]

Більшість об'єктів, які потребують електронної візуалізації в ході роботи з перекладом текстів ІТ сфери, можна сформуванати з п'яти простих фігур: кола, квадрата, трикутника, лінії та точки. Сучасні програмні засоби дозволяють використання у створенні електронних перекладацьких скетчів текст і символи.

Для відображення перекладацького матеріалу: текстового, малюнків, діаграм, словникових баз даних, взаємодії між об'єктами, що найчастіше зустрічаються в літературі сфери інформації доцільно використовувати стрілки, блоки, «хмари», ілюстративні зображення, символи валют, логотипи компаній.

Перекладач також завдяки розробці сучасних електронних програмних засобів для інтерпретації та структурування текстової, візуальної та аудіо

інформації може застосовувати для створення допоміжних електронних скетчів різні типи шрифтів, підкреслення, курсив, виділення кольором, писати найважливіше великими чи вузькими літерами, а короткі пояснення робити жирним або декоративним шрифтом для створення ескізу [6]. Таке структурування текстової інформації в ході перекладацької діяльності дозволяє виділити ключові характеристики і взаємозв'язки, які в подальшому дозволяють швидкому відтворенню інформації, підбору найбільш доцільних перекладацьких еквівалентів. Особливістю перекладацьких скетчів є їх структурованість відповідно до запиту користувача та потреб самого перекладача.

Перевагами скетчноутигу в роботі перекладача з текстами комп'ютерної галузі можна вважати [71]:

- в електронному середовищі скетчноутинга немає жорстких рамок та правил, перекладач може побувати допоміжні схеми відповідно до власних потреб та запитів;
- електронний скетчноутинг можна застосовувати у багатьох професійних видах діяльності;
- такий тип побудови допоміжних зображень під час перекладацької діяльності легко освоїти, він цікавий та дає можливість активно розвиватися.
- перекладацький електронний скетчноутинг сприяє структуризації матеріалів, виокремленню ключових слів та фраз, що сприяє пришвидшенню роботи з IT текстом.

Візуальні нотатки електронного скетчноутингу, що будуються з допомогою спеціальних програм мають кілька основних моделей [22]:

- Лінійний (стандартне розташування інформації, схоже з принципом, коли ми пишемо у зошиті). Такий тип скетчноутингу доцільний під час роботи з термінологією, що не пов'язана піж собою і розкривається у результаті виокремлення складових тексту в однорідні підгрупи (Рис. 3.3).

Лінійні типи електронних скетчів можливо побудувати навіть з допомогою стандартних комп'ютерних програм та мобільних додатків, залити їх різними кольорами, для кращого унаочнення матеріалів, зобразити взаємодію у вигляді простих стрілок, блоків, написів та пояснень.

Програмне забезпечення належить до основного базового комплекту комп'ютера - The software belongs to the main basic set of the computer.

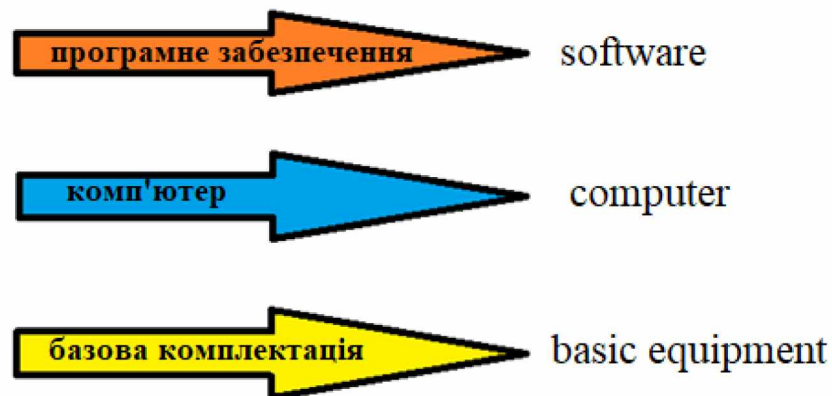

Рис. 3.3 Лінійний тип електронного скетчноутингу

- Вертикальний (запис відбувається за принципом інфографіки, зверху вниз). Скетчі такого виду можуть застосовуватися перекладачем під час роботи з об'ємними матеріалами, які взаємопов'язані логічним змістовим наповненням і передбачають побудову покрокової взаємодії складників спеціальної терміносистеми (Рис.3.4).

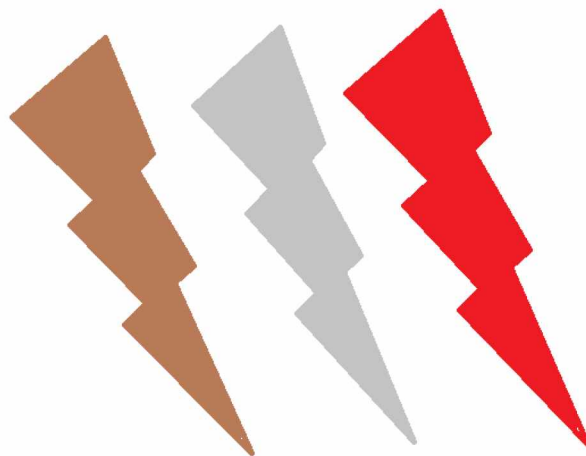

Рис. 3.4 Схеми вертикального скетчноутингу у перекладі

- Радіальний (у центрі зображено ключову ідею, від неї йдуть відгалуження в різні боки). Схематичний засіб інформації, що міститься в ІТ тексті у вигляді схеми дозволяє зафіксувати перекладачеві взаємозв'язки між елементами, виділити найбільш важливі, розподілити послідовність роботи з елементами тексту. Сучасні електронні програмні засоби дозволяють побудову такого типу скетчноутингу різної складності, диференціювати термінологічні групи, розмежовувати спеціальну термінологію на складові.

Наприклад терміни, об'єднані підсистемою програмуванням браузер- browser (Т1), сервер - server (Т2), бібліотека - library (Т3), рефакторинг - refactoring (Т4), валідатор - validator (Т5) (Рис.3.5)

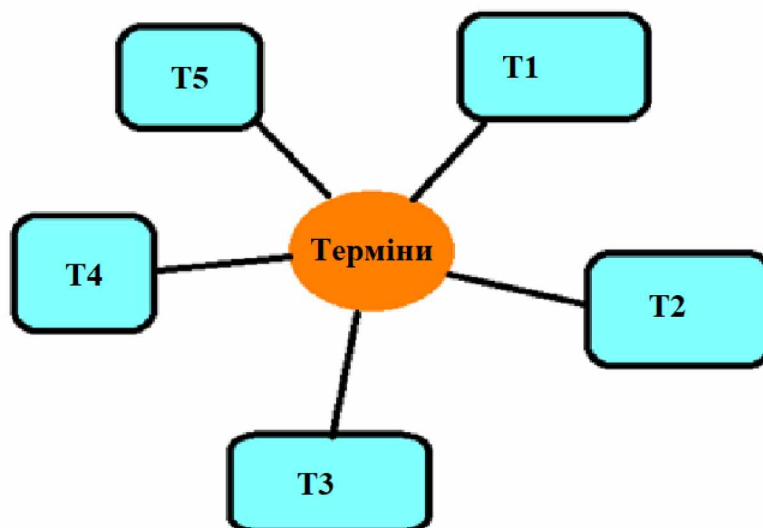

Рис. 3.5 Блок-схема радіального електронного скетчу

- Модульний (робоча область програмного засобу розбивається на кілька частин, після чого на кожній з них робляться різні записи). Такий тип скетчноутингу застосовується, коли робоча область незначна, а доповідачів на конференції багато. Кожному спікеру присвоюється окремий модуль, у полі якого фіксуються конкретні ідеї (Рис. 9). Розчленування інформації за підгрупами дозволяє зменшити об'ємність роботи з усім текстом за рахунок групування термінів та термінологічних систем. Доцільним є застосування

модульного скетчноутингу перекладачем під час усного послідовного чи синхронного перекладу (Рис. 3.6).

Мультимедійні технології <i>multimedia technologies</i>	Інформаційно-комунікаційні технології <i>Information and communication technologies</i>
Технології дистанційного навчання <i>Distance learning technologies</i>	Інтерактивні технології <i>Interactive technologies</i>

Рис. 3.6 Приклад схематичного зображення модульного типу електронного скетчу

- Хмарочоси (інформація на ескізах подається колонками, структурується у відповідності до ключових слів кожної з колонок). Такий тип скетчів доцільний, коли доповідачів багато, а місця для записів мало. Терміни та незрозуміла перекладачеві інформація групується в окремі стовпці, що надалі дозволить повернутися до цієї інформації і провести більш ґрунтовний її аналіз (Рис. 3.7). Диференціація чи градація кольорів сприяє кращому запам'ятовуванню інформації.

Рис. 3.7 Схема побудови електронного скетчу типу хмарочос

- Попкорн (хаотична структура, інформація записується в міру надходження). Такий тип скетчноутингу застосовується перекладачем під час опрацювання об'ємних ІТ текстів зі значним обсягом незрозумілих для нього термінів. Зазвичай через значну наповненість інформацією і допоміжними засобами взаємодії в тексті такий скетчноутинг зрозумілий лише самому автору. Він мало структурований, об'ємний, але в той же час допомагає зберегти всі нотатки в одній схемі (Рис. 3.8).

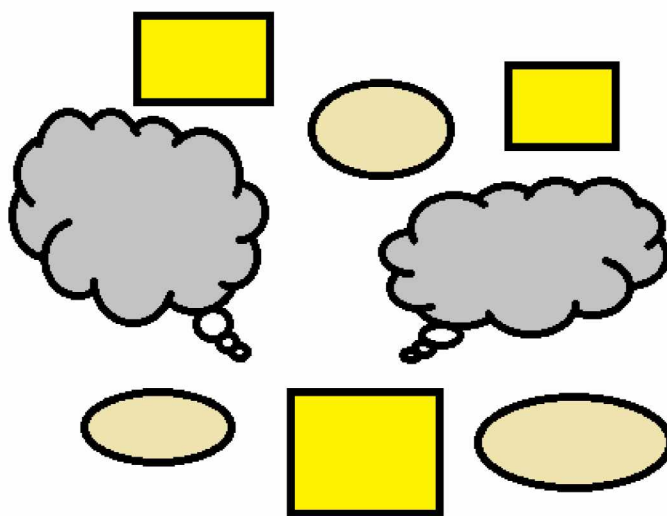

Рис. 3.8 Зразок організації скетчноутингу за типом «попкорн»

Вчені довели, що візуальна інформація сприймається мозком швидше і краще, ніж будь-який інший спосіб подання даних. При електронному структуруванню матеріалу перекладачем великі об'єми інформації, термінології чи словникових баз можна візуалізувати за допомогою схематичних записів і малюнків, які з'єднують між собою і потім представляють інформацію перекладачеві. Короткі замальовки допомагають швидше запам'ятати новий лексичний матеріал, фонетичні особливості іншомовних слів, об'єднати словниковий запас певної теми. Нами був розглянутий уривок наукової статті з Інтернет технологій «How the World Wide Web works» (Додаток В). Для його перекладу ми створили скетчноутинг у програмному засобі Sketchbook Pro. Він допоміг нам виділити ключові слова тексту, здійснити їх переклад українською мовою. Це

дозволило в подальшому розширити переклад на інші лексичні одиниці (Рис.3.9).

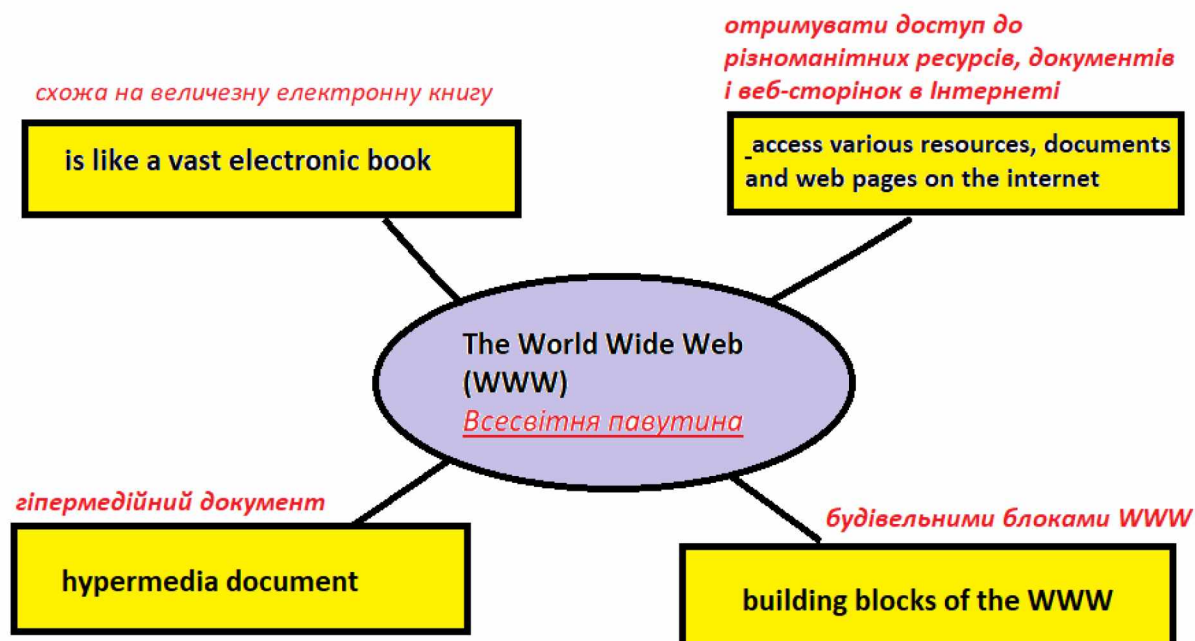

Рис. 3.9 Приклад створення електронного перекладацького скетчноутингу сфери ІТ

Застосування електронного скетчноутингу під час перекладу спеціальної комп'ютерної термінології дозволяє вирішити такі перекладацькі завдання [4]:

- визначення ключових понять у кожній частині тексту та істотних зв'язків між елементами при перетворенні вербальної інформації в невербальну (образну);
- удосконалення здатності до «психічного гранулювання» та згортання інформації;
- уточнення сутності понять шляхом додаткового наочного структурування інформації;
- стимулювання асоціативного та логічного мислення, здатності до самоаналізу та самопізнання.

Спільними характеристиками електронного скетчноутингу, що полегшують перекладацьку діяльність у галузі інформаційних технологій є імпровізація, унікальність, прояв авторської особистості. Залучення електронного скетчноутингу до перекладу спеціальної лексики ІТ сфери сприяє систематизації матеріалу, структуруванню основних маркерів у вихідній мові та мові перекладу, виділенню ключових понять тексту. В сучасному інформаційному середовищі застосування новітніх електронних засобів для полегшення роботи перекладача у всіх спеціальних галузях є необхідною складовою перекладацької діяльності, забезпечує систематизацію знань перекладача, самовдосконалення та самонавчання.

3.3. Робота з перекладом комп'ютерного сленгу як невід'ємної складової ІТ термінології

Багато з комп'ютерних термінів прийшли в українську мову, зберігши своє англійське походження та вимову, деякі видозмінилися. У комп'ютерній культурі існує специфічна мова, яка часто називається «комп'ютерним сленгом». Такі жаргонізми використовують зазвичай користувачі інформаційно-комунікаційних технологій та представники ІТ професій: програмісти, коректори, розробники сайтів, тестувальники програм. Частіше за все комп'ютерний сленг формується з дорученням англомовних слів, оскільки ІТ зародилися саме в англомовних країнах. Український комп'ютерний сленг – це запозичення з англійської мови.

Комп'ютерний сленг як одиниця сучасної інформаційної мови зберігає специфічні ознаки сленгу та містить ознаки інформаційно-комунікаційної галузі знань. Під сленгом ми розуміємо соціальну мовну мікросистему, дуже неоднорідну за своїм генетичним складом і структурою, яка своїх різновидах визначається професійними параметрами [61].

Одним з найпродуктивніших способів поповнення українського комп'ютерного сленгу є запозичення номінативних одиниць з англійської мови. Але для багатьох комп'ютерних сленгізмів запозичення служить лише першим етапом номінативного механізму, оскільки прості запозичення не володіють експресивністю і стилістичним маркуванням, часто формуючи ядро термінологічного поля комп'ютерної сфери спілкування. Для формування кінцевої форми сленгових слів ІТ сфери застосовуються різні способи фонетичного чи графічного асоціювання запозиченого слова чи компонента з українськими словами чи компонентами, забезпечуючи парадоксальність утвореного сленгізму, ексклюзивним своєю внутрішньою формою. Саме така відповідність між внутрішньою формою і значенням надає сленгу сфери ІТ емоційності, експресивності, гумористичного колориту і парадоксальності.

Найпоширенішими джерелами формування сленгу ІТ сфери є [49]:

- Комп'ютерна термінологія. Особливість комп'ютерної термінології полягає у наявності спеціальних слів, яким не притаманна стилістична сухість та громіздкість, яка зазвичай характеризує терміни ніково-технічної сфери. Значна кількість сленгових слів в сфері ІТ утворена з допомогою метафоризації, що в основі містить асоціативне мислення. Семантична деривація поширена у комп'ютерному слензі: пристрій набір, що призначений для введення і виведення інформації на комп'ютері називається «mouse» - миша (цей предмет нагадує мишу, оскільки має овальну форму, сірий колір, хвіст у вигляді проводу).

- Англomовний комп'ютерний сленг. Значна кількість сленгових слів ІТ сфери запозичена з англійської мови і використовується в тій же формі і змісті, що і англійський відповідник: outsource – аутсорс, device – девайс, cool hacker – кулхацкер, location – локейшн.

- Наявність соціально-маркованої лексики. Специфікою сленгової мови ІТ галузі є долучення складників жаргонів інших сфер та молодіжного сленгу: метор – наставник, ноулайфер – людина, яка значну кількість часу проводить за комп'ютером, бенч – режим очікування.

Найпоширенішими трансформаціями комп'ютерного сленгу в ході перекладацької діяльності є [33]:

- скорочення (keyboard - клавіатура (клава), computer – комп'ютер (комп), program- програма (прога), register –реєструвати (регить), note – занотовувати, ноутбук (наук) тощо.

- універбація (фіча - функція, плагін – підключати, плагін, винт – жорсткий диск, лист – список,).

Джерелами цих спеціальних слів можуть бути як професійні терміни англійського походження, які вже мають еквіваленти в українській мові (морфологічна інтерпретація слова): Algorithm – алгоритм, Bite - біт, Cookie - кукі, Bug - баг тощо.

Грамаптичне перетворення українсько мовою деяких запозичень супроводжується їх словотворчою українізацією: зипувати, зазипований, зиповський (від англ. zip - Формат стиснення даних); юзерский (від юзер) — користувальницький; юзанний (від юзать) - використаний, що був у вжитку; юзвер (від користувач і звір) [54].

В перекладознавстві існує і протилежне явище в роботі з комп'ютерними сленгами. З'являється синонімічний термін жаргонізм, утворений від слова, що вже давно закріпився в українській мові: «кватирки» спеціальна сленгові назва операційної системи Microsoft Windows (англ. windows — вікна), «дрібний», «мікроософт», «дрібнософт», «мікром'які» іронічна калька назви Microsoft [25].

Деякі слова переходять з сленгів інших професійних груп (автомобілістів: чайник-користувач початківець, двигун – ядро програми).

В ході перекладацької діяльності спеціаліст стикається зі сленговими термінами ІТ сфери, до яких можна віднести слова, що характеризують поведінку та рівень користувачів, які стикаються з комп'ютерними технологіями (Табл. 31.1).

Таблиця 3.1

Сленгові слова ІТ сфери

Англомовний сленговий термін	Український відповідник
user	звичайний користувач
звичайний користувач	звичайний користувач
lamer	новачок
programmer, softy, sys-frog, system jock	програміст
developer	розробник
consumer	споживач
the tester	тестувальник
inventor	винахідник
hacker, guru, wizard, superuser	хакер, професіонал

Частина сленгових слів і термінів галузі ІТ формується під впливом постійної взаємодії в певному професійному полі діяльності спеціалістів цієї сфери та звичайних користувачів. В ході розвитку інформаційного середовища повторювані дії на комп'ютері відображають свої жаргонні значення, які мають відповідники в українській професійній мові і потребують значної уваги з боку перекладача (Табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Відповідники англомовних та українських сленгових термінів

Англомовний сленговий термін	Український відповідник
transform information	переробити інформацію

beam, mail	надіслати електронною поштою
scrog	зіпсувати, стерти інформацію
breakpoint	місце зупинки роботи програми
crash	збій, аварійний вихід або зависання додатка чи обладнання
driver	драйвер, програмне забезпечення, яке є прошарком між будь-яким пристроєм (наприклад, принтером) та комп'ютерами
log in, check in	залогінитися (zareєstrуватися), увійти в систему або на сайт
forward information	переслати інформацію
sign up	zareєstrуватися

Для позначення способів номінації всього спектру сленгізмів існує термін «псевдо запозичення», який характеризується наявністю трьох формуючих операцій:

- 1) запозичення – початкова інтерпретація сленгового еквіваленту;
- 2) зближення у формі мовної взаємодії (каламбур, парадокс) – запозичення номінативної одиниці чи її компоненту з коренем, афіксом, словом чи словосполученням мови-рецепієнту;
- 3) створення лексеми, неолексеми чи неофрази з розробкою корпоративного маркування (емоційністю, оціненістю, експресивністю, парадоксальністю, гумористичним колоритом). В когнітивному аспекті сленгізми-псевдозапозичення представляють собою номінативні одиниці, утворені шляхом псевдо мотивації чи модульної мотивації.

Як у будь якій спеціальній галузі у комп'ютерному слензі існують загальноновживані та маловживані слова. До загальноновживаних слів, які належать до ІТ сленгу можна віднести development – розробка, розвиток, extraction - вилучення, name - назва, ім'я, formation – формування тощо. Маловживаними у сучасному слензі інформаційно-комунікаційних технологій є глючить, тягне, прога, плужить тощо. Їх замінили більш сучасні відповідники, які характерні спеціальним системам і програмам [28].

Сучасна комп'ютерна сленгові лексика має системний характер. Серед основних її рис визначаються відкритість, рухливість кордонів, тісна взаємодія запозиченої та усталеної лексики, метафоричність. Така специфіка термінології вимагає від перекладача дослідження її взаємодії та форм для адекватності перекладу текстів, що містять сленгові слова ІТ сфери.

Динаміка розвитку комп'ютерних технологій така, що багато термінів разом із поняттями, що позначаються ними, вже відійшли в область минулого, і ми можемо говорити про утворення застарілих слів у комп'ютерному сленгу.

В даний час словник ком'ютерного сленгу включає значну кількість спеціальних слів. Він постійно поповнюється та оновлюється, тому ця галузь має стрімке розширення та динаміку в ході перекладацької діяльності.

ВИСНОВКИ

Революція в галузі ІТ у всьому світі внесла в мову значну кількість спеціальної лексики (термінів, розмовних слів, жаргонізмів). Динамізм, різноманітність, постійне оновлення літератури та документації в сфері ІТ викликає необхідність аналізу особливостей перекладацької діяльності з текстами такого типу. Серед швидкозмінних процесів, що впливають на формування лексичної системи сучасної української мови, особливе місце належить запозиченню термінів і термінологічних поєднань з галузі глобальних комп'ютерних мереж. Різноманітність ІТ-продуктів породжує безліч матеріалів, що вимагають перекладу. Це і інтерфейси програм, і посібники користувачів, і офіційна документація, і сайти, і маркетингові матеріали. Такий тип лексичних одиниць характеризується мобільністю і рухливістю, що і зумовлює їх широке використання у різних функціональних стилях. В сучасній лінгвістичній літературі особлива увага приділяється виявленню специфіки комп'ютерного підмови та вивчення особливостей функціонування його компонентів.

Комп'ютерна термінологія, що існувала спочатку як вузькоспеціальна лексика, пов'язана тільки з обчислювальною технікою і інформатикою, помітно розширює свій обсяг і активно проникає у всі сфери людського життя.

Спеціальна лексика відіграє важливу роль у формуванні комунікативно-прагматичних характеристик тексту галузі інформаційних технологій [40].

Під час перекладу англomовного тексту, пов'язаного з ІТ-технологією, потрібно повно і точно передавати думку автора, але при цьому надавати терміну форму, властиву україномовному науково-технічному стилю, переносити на український текст специфічні риси англійського оригіналу. Мова інформаційних технологій як і сама інформаційна технологія не є

статичною, вона постійно змінюється і збагачується новими термінами і термінологічними виразами. Всі новітні терміни не можуть швидко розміщуватися в словниках, тому тема перекладу спеціальної ІТ-термінології завжди відкрита для сучасних перекладознавців та лінгвістів.

В ході нашого дослідження було:

- здійснено моніторинг наукової та методичної літератури з проблематики дослідження.
- означено основні поняття, що розкриваються в ході дослідження та встановлено їх взаємозв'язки.
- проаналізовано схему формування ІТ-термінології в англійській та українській мовах.
- схарактеризовано систему перекладацьких трансформацій, що застосовуються під час перекладу текстів інформаційно-комунікаційної сфери з англійської мови українською;
- виокремлено вплив сучасних перекладацьких електронних засобів на якість перекладу комп'ютерної термінології.
- розроблено власний глосарій галузі ІТ з перекладом українською мовою та тлумаченням термінів.

Переклад є важливим засобом міжкультурної комунікації, що забезпечує дотримання основної комунікативної функції мови в тих випадках, коли необхідно донести інформацію через призму міжнародної співпраці. Мова комп'ютерної техніки є однією з найбільш змінних частин людської лексики. Дослідження перекладачем ІТ-термінології полегшує ідентифікацію семантичних ознак, які формують основу нових технічних мовних конструкцій.

Сучасне мовознавство виявляє підвищений інтерес до вивчення субмов, що застосовуються в конкретних сферах професійної діяльності. Значна увага сучасних лінгвістів до комп'ютерної термінології спричинена

зростанням кількості спеціальних термінів і широке їх застосування у текстах. Для сучасного характерно поширення термінологічної лексики інформаційно-комунікаційної галузі в повсякденному мовленні за межами комунікативного ситуації. Вивчення термінологічних особливостей базується на матеріалі спеціальної літератури ІТ галузі внаслідок її широкого використання в сучасному побуті та виробництві.

Терміни, що містяться в текстах, пов'язаних з інформаційно-комунікаційними технологіями належать до найменш вивчених питань сучасної лінгвістики. У науковій літературі проблема походження термінів ІТ-сфери недостатньо досліджена, немає всебічного опису оригінальних і запозичених ІТ-термінів, лінгвістичні та екстралінгвістичні чинники появи їх в мові не виявлені. Тим часом спеціалізований словник відіграє важливу роль у створенні комунікативно-прагматичних характеристик текстури інформаційних технологій.

Переклад спеціальних текстів потребує від спеціаліста ґрунтовної лінгвістичної підготовки та знань в галузі інформаційно-комунікаційних технологій.

